

# NOVIČE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 27. januarija 1855.

List 8.

## V senožetih naših leži še veliko mertvega zaklada.

(Dalje.)

### Rastline za mokre senožeti in spašnike.

Trave, ktere navadno na mokrih senožetih in spašnikih rastejo in tako imenovano kislo seno dajejo, spadajo v versto ločja in bičja.

Tiste trave pa, ki dajejo sladko seno, čeravno na mokri ali saj zlo vlažni zemlji rastejo, so:

1. Močirska pahovka (*agrostis palustris*, Sumpfschilf); ta trava se tudi na suhi zemlji dobro sponaša.

2. Kihec, kihečna pahovka (*agrostis stolonifera*, Fioringras); ta trava potrebuje zlo vlažnega podnebja; da se pa dobro sponaša na suhi zemlji, se mora na travnik pridno vode napeljevati. Za napravo le začasnih travnikov je ta trava kaj pripravna. Ker dolge korenine dela, se dá kakor pirnica izrezati, in če se ta rezanca raztroši po zemlji, se sama po sebi prime in raste. Angličani so po mnogih skušnjah se prepričali, da med vsimi travami, ki potrebujejo vlažne zemlje ali pa močenja, daje kihec naj bolj živinsko klajo. Če je pa zemlja suha in pusta, je kihec tako terd in pust, da ga nobena živina ne pokusi.

3. Členasto travo ali členasti lesičji rep (*alopecurus geniculatus*, geglied. Fuchsschwanz) priporočajo za bajerje, iz katerih so vodo izpustili.

4. Vodna ojstrina (*aira aquatica*, Wasserchmiele).

5. Repúla ali veliki gljistnik (*bromus giganteus*, Riesentrespe) je posebno za nizko ležeče, mokre in osojne senožeti pripravna.

6. Vodna sladka trava (*festuca fluitans*, Mannagras oder Mannaschwengel).

7. Mačji rep (*phleum pratense*, Thimotheusgras) je med tistimi travami, ktere na mokri zemlji sladko seno dajejo, ena naj boljih. Mačji rep pa raste tudi na suhi zemlji. Iz mačjega repa se nakosi veliko merve, in on ima to lastnost — pravi Schwerz — da tudi na ilovnati merzli, pa tudi na šotni zemlji rada raste; za take travnike, na ktere se voda napeljuje, je posebno dober.

8. Mečičja trava (*poa aquatica*, Wasserrispengras) je dobra trava in na močirnih senožetih še raje raste kakor mačji rep, cvetè junija in julija, zori avgusta in septembra, zraste 4 do 6 čevljev visoka.

9. Marijne solzice, gladke in plave (*melica nutans*, caerulea, glattes und blaues Perlgras).

Druge zeli, ki niso trave, in so na mokrih travnicah dobre, so:

1. divja angelika (*angelica silv.*, wilde Angelika),

2. senožetna kreša (*cardamine prat.*, Wiesenkresse),

3. grenjka detelja (*menyanthes trifol.*, Bitterklee),

4. rasebnik ali prunelica velika in mala (*prunella major* in *minor*, grosse und kleine Brunelle),

5. ježeva ježica (*sparganium*, Igelskopf).

### Plevél na senožetih in pašnikih.

Med koristnimi rastlinami pa raste na pašnikih in senožetih tudi plevél, to je tako rastlinje, ki za živinsko klajo ni nič vredno, in ker seno še le pokvarja, naj se tedaj trebi in odpravlja ž njih. Take rastline so: kolmež (*gem. Kalmuswurzel*), terstje (*Sumpfschilf*), repinec ali lepir (*gem. Klette*), povodna zlatica (*Kubblume*), smerdela (*Wucherblume*), kokorik, kokotica ali tanica ali predanca (*Flachsseide*), žabja preslica (*Zinnkraut*), kaček (*Storchschnabel*), medvedov koren ali medvedova taca (*Bärenklaue*), klegje, smilika in ušesna žličica (*lychnis*), vse sorte mete, posebno povodna in poljska (*Wasser- und Ackermünze*), mačkovec (*Hauchechel*), dresen ali drist (*Flohkraut*), gosinja trava (*Gänseblume*), petlistna trava, vrednik; zlatenca, bradavičnik, samojeja; kislica, divji žalbelj, kozja brada in osladje (*skalnajagoda*), vrateč, lapuh in še več družih.

### Strupene zeliša.

Na senožetih in spašnikih rastejo tudi strupene zeliša, izmed katerih imenujemo posebno sledeče: pasji peteršilj (*mala trebelika*, *Hundspetersilie*, *kl. Schierling*), veternice (*Anemonen*), kimovnica (*Küchenschelle*), volčje jagode (se večkrat nahajajo na lokah ali logih), podlesk (*ušivec*), smerdljivec (*trebelika*, *gefleckter Schierling*), pasje zeliše ali červenka (*Nachtschatten*), mleček (*Wolfsmilch*), bela čmerika (*weisser Germer*), teloh beli in zeleni (*Nieswurz*), zobnikovo perje (*Bilsenkraut*), kristavec ali strupeno bodeče jabelko (*Stechapfel*), ljulika (*Taumelloch*), in še druge. (Konec sledi.)

### Red je duša umnega gospodarstva.

Marsikter gospodar je zgubil pohištvo in premoženje, ker ni znal prerajtovati dohodkov in stroškov svojih; in marsikter, če še tako priden in delaven, nima sreče pri svojem početji, ker ne vé časa in dela uredovovati.

Nar boljši gospodar ni tisti, ki največ dela in skopari, ampak tisti, ki vse ob pravem času opravlja, in kateri ne izdaja več, kakor toliko, kolikor mu dohodki njegovi pripušajo.

Veliko manj revšine bi na svetu bilo in imeli bi več veselih ljudi, ako bi se bolj rajtati učili, ter bi bili bolj reda in natanjčnosti vajeni. Posebno kmetovavec, ki je še tako priden, če pa ni reda v njegovem gospodarstvu, ne bo obogatil, ampak obožal bo. Taki nikoli ne vé, kje mu glava stoji, opravlja tedaj zdaj to, zdajuno, pa ne da bi bil prej potrebno premislil ali se pripravil k delu. Vsred dela potrebuje tega in unega orodja, pa ga ne more najti, tega ali unega pomogleja, pa ga ni ravno na roko. To ga merzi; začne godernjati in kalí sebi in družini svoji veselje do dela.

Ako se primeri, da ima kak dan nenavadno veliko plačila, mu naredi to luknjo v mošnjo in gospodar se vstraši. Kje če en hip toliko denarja vkup spraviti? Ga dobiti, mora potrebno delo zapustiti, ter po vsih kotih denarja iskati. Tako ne pride nikoli iz zadrege, temoč vedno globokeje va-nje zagazuje.

Takih zmotnjav ogibati se, je dobro, da se gospodarske dela, družbinske opravila, dohodki pa stroški poredoma marljivo zapisujejo. Nemogoče je namreč, dobro hišovati če se gospodarstvo in gospodinstvo z nekoliko vpisnimi bukvami ne spremljate.

Jez poznam umnega in premožnega kmetovavca (in gotovo je več takih), ki v tem oziru ima sledeče bukve za vpisovanje:

1. Poljske bukve. V teh so zapisane vse zemljišča njegove: njive, polja, senožeti in gojzdi, njih velikost; kaj so to leto sejali in kaj se bo v prihodnje, koliko se vsako leto pridela žita, klaje ali lesa. On ima vse svoje zemljišče v svoji izbi. Knjigi pridjan je dodatek. V tega zapisuje stan živine: koliko je ima, koliko je vsako živinče veljalo, po čim se je to ali uno prodalo; kdaj je živina vergla; koliko in kakšine klaje je potreba, itd.

2. Bukve dohodkov in stroškov. V te zapisuje, kar skupuje in dobiva, in kar izdaja ali izplačuje, koliko je žita, sočivja, sadja itd. prodal, kaj mu mleko, slanina donaša itd., pa tudi kaj ima odrajtovati na davkih in družih davšinah, za plačo hlapcem in deklam, za popravljanje hiše ali poljskega orodja itd.

3. Zapisna knjiga za razne opazke. V ti je zapisano: kaj ima vsaki dan opravljati ali dogotoviti sam ali družina njegova.

„Pa, moj Bog!“ bo rekel marsikter bravec, „treba bi bilo tedaj, da bi človek vedno pri bukvah sedel in pisaril! To bi bilo vendar prav sitno in težavno“.

Nikakor, prijatelj! Kadar se je gospodar tega reda navadil, gré zapisovanje prav naglo spod rok. On se s temi bukvami tako dobro soznani, da z malo čerticami enkrat začeti red naprej prede, in da skorej živeti ne more, ako ni vsaki dan s peresom pri njih. Tako zapisovanje razsvetluje mu, kakor večna luč, vse gospodarske razmere, ter mu kaže lepo plačilo neutrudljivega napredovanja njegovega. Veseli ga tudi vselej, kadar koli v te bukve pogleda.

Zapisuje se pa v bukve vsakokrat po dokončanem dnevnem opravilu, tedaj nar boljše na večer, in to takole:

1. Kaj se ima na jutro in po katerem redu opravljati.

2. Kaj je najpervo, kaj drugo itd. storiti. Pri tem je pglavitna reč, da se prvič nar bolj potrebno tudi najprej stori; drugič, da se nič na jutri neodlaša, kar se utegne danes storiti; tretjič, da se vedno misli, kaj bi se moglo boljše narediti, kakor se je doslej narejalo.

Gledati je dalje, da vse v hiši je na svojem odločnem mestu, od ključa dnarne skrinje noter do cepca, da vse se v tamnem lahko najde, kadar se potrebuje.

Ne verjel bi človek, kako lepši je večer in kako vselejša je nedelja gospodarju, kako je zadovoljen sam seboj, kadar je vse dela svoje poredoma in natanko bil doveršil.

Red in natanjčnost v vsih rečéh napravljata, da je serce mirno in zadovoljno, da človek je vselej in boljši. Lože umira clo, ko mu je zadnja ura dotekla, ako je lepo uredjena rajtinga njegova. J. Š.

## Starozgodovinski pomenki.

### Korant — Kurent.

Basnosloven pretres od Davorina Terstenjaka.

(Dalje).

Da na Kurenta — Koranta, Keronta spet naj pridemo, moramo omeniti, da Linhart ga imenuje „Gott der Schwelgerei“, kar je čista resnica, ker Shiva —

Parvat — Kurent je tudi božanstvo Lingama divjih phallogij. O tih phallogijah ne moremo v časopisu govoriti, kateri ima razne čitatelje, bomo tedaj v svojih bukvah obširniše govorili. Izobražene bravec napotujemo na knjige, ktere o tem častji govorijo. Bhavany — Baba jednako mati in žena je bila po svoji čerri strani zimsko solnce — podoba umerle prirode, zato je še dnešnji den navada po dosti slovenskih krajih, da na sredpostno sredo Babo režejo in razrezane kose v vodo mečejo v znamenje, da je kraljestvo zime (Babe) zgnilo in mladoletno solnce, ktero po indiškem zodiaku v znamenje tura stopi, svojo gospodarstvo začelo; zato se veli pri Slovaci mladoletni praznik Turice. Brez dvombe stari Ljubljanci še pomnijo tudi navado Babo rezati \*). Tudi v Indii je še navada Bhavanyo podobno v vodo metati (glej: Dapper „Asia“ 115). Na Kurentove orgije še opominjajo štajerski orači, od kterih smo že v „Novicah“ govorili, in kterih gerdo oblečeni in klafarski pluzar se veli Korant.

Toliko smo hotli o Kurentu povedati, in nepristrani čitatelji bodo se spet prepričali, da pglavitno mesto slavne kranjske dežele Emona, Aemona, Hemona, Hema — Ljubana — ni ne po Jasonu ne po Frankih sozidana bila, temoč po Slovenci, in da Emona je še indiško ime obnovljenega Ljubana. Zato še pričujete imeni Krakovo in Ternovo; prvo je nastalo po sinu Shive s priimenom Ame Skandatu, kateri je bil jednak latinskemu Mars Gradivus, — drugo brez dvombe po Teru, taru, toru, turu — symbolu in vaharu (vahar pomeni v indiškem der Träger, Führer) Shivinem. Ko bi se Ternovo imelo izpeljevati iz tern, gotovo bi bili Nemci ime predmestja prestavili v Dornau, ne pa v Tyrnau. Ljubana je stala že v Panonii, in kdor bi še ugnil verjeti, da so Panonci bili tračko pleme, tega bodeta gotovo Aristotel in Juli Firmicus zvrčila. Trake so imeli dozdej vsi zgodovinoslovci in jezikoslovci, med temi naj učenejši, za indiško pleme. Tudi jaz sem v to misel trobil pred dvema letoma, ali, kakor naj novejše preiskovanja stare Pelazge izločujejo iz indiške rodbine, tako tudi bodo Trake, in prepričali se bodo, da Gerki in Latini niso betve tračkoga debla, temoč da v čisto indiško spadajo, — ali v ktero deblo? še dozdej jaz imena dati se ne prederzujem. Do unega časa, dokler nam bodo učenejši zgodovinoslovci in jezikoslovci odločili, kamor Traki spadajo, damo pomisliti vsim prijateljem stare zgodovine besede Aristoteleve, kterih, kolikor je nam znano, noben zgodovinoslovec, razun visoko-učenega kardinala Wisemana, še do sedaj ni porajtal.

(Konec sledi.)

## Slovanski popotnik.

\* Gosp. P. Kozlerjev „zemljopis krajev slovenskih“ je prišel te dni na Dunaji na svetlo.

\* 1. list „Prijatelj-a“, kateri, spremenivši se iz tedenskega „šolskega prijatla“ v mesečni list, je prišel obdaran z mnogoverstnim lepim blagom 15. t. m. na 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub> polah na svetlo, naznanja o zadevah družtva sv. Mohora, da šteje to družtvo že 994 udov, „matica“ njegova 213 fl.

\* Sedanji c. k. učitelj muzike v ljublj. šolah gosp. Kamilo Mašek želi v zboljšanje cerkvene muzike in ljudskega petja, posebno učiteljem po deželi, bukve na svetlo dati, ki bi jim utegnile vodilo biti za uk in svojo lastno rabo. Da bi pa to delo praktično zveršiti mogel, prosi vse, ki se z domačim petjem v šoli ali v cerkvi pečajo, naj bi mu povedali svoje želje in ga podperali z dobrimi sveti, pa mu tudi pošiljali nemško-slovenske ali pa tudi čisto slovenske pesmi in napeve za cerkev in šolo.

\*) Dostikrat smo slišali od „babo žagati“, pa nismo vedili: kaj to pomeni in od kod to? Tako nam častiti pisatelj prižiga luč o marsikteri domači stvari; hvala! Vred.